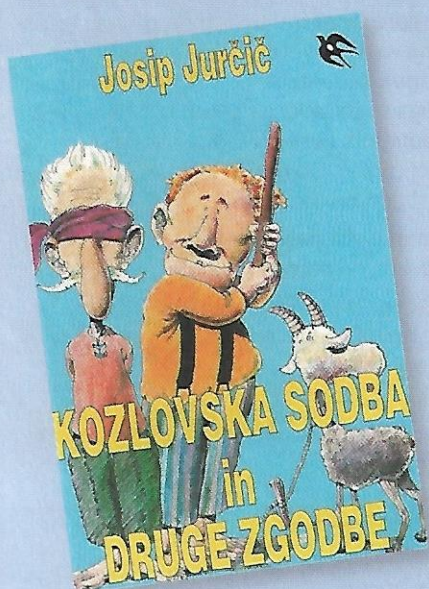




Josip Jurčič

Kozlovska sodba v Višnji Gori

Josip Jurčič (1844–1881) se je rodil na Muljavi pri Krki. Šolal se je v Ljubljani (normalka, gimnazija), sledil literarnim napotkom Frana Levstika, zavzeto je prebiral Walterja Scotta. Po končani gimnaziji je odšel na Dunaj, kjer je študiral slavistiko in klasično filologijo. V zbirki *Cvetje iz domačih in tujih logov* je v nadaljevanjih objavljaval roman *Deseti brat*, ki velja za prvi slovenski roman in je v celoti izšel leta 1866. Njegove povesti so *Spomini na deda* (1863), *Jurij Kozjak, slovenski janičar* (1864), *Domen* (1864), *Jurij Kobilca* (1865). Bil je tudi znamenit časnikar, urednik časopisa *Slovenski narod*, ki je izhajal v Mariboru, zato se po njem sedaj imenuje nagrada za novinarstvo (Jurčičeva nagrada). Snov za svoja pripovedna dela je črpal iz kmečkega življenja (*Sosedov sin*), malomestnega okolja ter iz bližnje in daljne preteklosti (*Rokovnjači*, *Domen*, *Tihotapec*). Napisal je tudi vrsto kratkih pripovedi (npr. novela *Telečja pečenka*) in dve tragediji (*Tugomer*, *Veronika Deseniška*).



Dejavnosti pred branjem

- Na kaj pomislite ob naslovu?
- Na podlagi imen (Slamorezec, Drnulja, Pavle Zaropotaj) sklepajte o temi in načinu pripovedovanja. Mislite, da bo avtor dogajanje predstavil na resen, tragičen ali mračen način? Bo to morda storil kako drugače?

Drnulja je z mestnjani Kašopiharjem, Lasačem in Črmažem dirjal domov, da bi kozla pred visoko in častito sodnijo pripeljal.

Medtem so si višnjanski možje malo oddahnili in pot z vročega čela obrisali, vendar so željno pričakovali, ali se bo kozel pametnega skazal ali ne.

Drnulja pak s solznim očesom doma Lisca omotvozi in ga vleče za seboj, opominjuje Črmaža, da naj ga poganja, pa le – prav zlepo. Liscu pak žalosten pravi:

»O, ko bi se dalo, da bi midva, jaz in ti, mogla zdajle kože menjati in glave tako, da bi bil jaz kozel, ti pa moj gospodar Drnulja! Zakaj če se ne boš dobro obnašal, obesili te bodo in še meni ne bo dobro. O, da bi vsaj toliko ti danes pameten bil, da bi se vsaj tako neumnega delal, kakor si neumen bil, ko si šel čez plot Slamorežčevo zelje gledat in si sebi in meni hudo storil.«

Pravijo, da kozel na to ni ničesar odgovoril svojemu žalosti polnemu gospodarju Lukežu Drnulji.

Prišedši med sodni zbor, kozel se malo zmeni za vse sodnike in starešine, temveč meni nič tebi nič se uleže in se z zadnjo nogo prav dobro za vratom popraska.

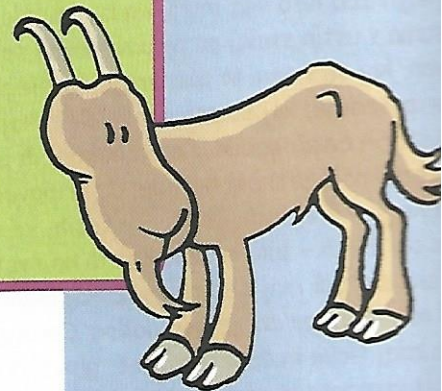
»Kozel je neumen, ne ve, kaj bi storil, ničesar se ne boji,« sklepa iz tega Gobežel.

»Ni neumen,« vpijejo nasprotniki in glejte čuda: kozel Lisec sam odmaja z glavo.

»Ali ste videli?« kriče nasprotniki.

»Muho je odganjal,« vpije Drnulja in srdit, da se Lisec tako slabo obnaša, zamahne z batino nad njim. Kozel se ustraši, iztrga iz njegovih rok, in

V Višnji Gori so znani po številnih znamenitostih – po slovečem polžu, nenavadni češnji, predvsem pa po pravdi zaradi kozla, ki je v lasti Lukeža Drnulje. Lukež je bil nočni čuvaj, živel je v majhni hiši sredi mesta, kjer je imel v veži privezanega svojega kozla Lisca. Nekoč se je nesrečni kozel odtrgal in se odpravil nekoliko naokrog, dokler se ni ustavil pred vrtom mestnega svetovalca Andraža Slamorezca, kjer je željno opazoval vabljivo zelenjavo z mislijo, kako bi jo dosegel. Slamorezec, ki Drnulje ni maral, je sprožil tožbo in tako se je zbral sodni zbor in množica radovednih Višnjancov. Prvi sodnik in župan Pavle Zaropotaj je za Lisca predlagal smrtno kazen, njegov gospodar pa naj bi dobil *pet palic* po podplatih, s čimer so se meščani najprej strinjali, nato pa le sklenili, da bodo poprej preverili, ali je kozel zagrešil *zločin* namerno ali pa morda sploh nima dovolj pameti. Zato so poslali Drnuljo, naj privede kozla pred sodni zbor.



kakor bi devet naglavnih grehov nad seboj imel, zdirja po trgu in naravnost domov.

»To je slaba kozlovska vest!« pravijo Žužnjali in njegovi privrženci in, o gorje! – Drnulja vidi, da se število prijateljev zopet zmanjša. Pristopi k staršini Gobežlu in mu skrivaj pravi:

»O ljubi oče Gobežel! Tri jare kokoši vam do prve nedelje prinesem, le rešite me iz teh rev in težav.«

Toda ni bilo treba jarih kokoši, kajti v tistem hipu pride sloveč berač in vedež višnjegorski Flere Krivostegno. Ta je mnogo sveta obhodil, imel od Boga po višnjanski veri poseben dar modrosti ter je znal coprati, da so zdravi oboleli, bolni umirali.

»Flere Krivostegno naj sodi za vso Višnjo Goro,« zmisli se neka ženska in naenkrat je Flere sedel na Zaropotajevem stolu, svojo berglo ob sebi vzdignil in jel pozvedovati, kaj je in kako je. Obe stranki sta ga bili veseli, ker sta tako hitro zopet edinost in zloščina prišli v ljubo višnjansko mesto; celo Lukež Drnulja se je obveselil, ker je z drugimi meščani vred stavil na pravičnost in posebne božje darove Krivostegnove.

Dolgo naslanja vedež Flere kosmato brado na berglo in misli. »Višnjanje, tukaj je težko soditi,« pravi Flere Krivostegno. »Zakaj greh je storjen in ni storjen. Ko bi bil kozel zelje požrl, topli bi ga bili s palicami, da bi bil čutil. In Andraž Slamorezec bi zelja ne imel. Zdaj pa kozel ni zelja pojedel. Slamorezcu ni nič škode. Greh poželjivosti pa ima vendar kozel nad seboj, zato je kazni vreden. Hum, hum, to je težko soditi.«

In zopet nasloni kosmato brado in misli.

In glejte! Proti poldne je bilo, kar vstane vedež Krivostegno, počasi tri prste na čelo dene in pogleda svetlo in veselo po višnjanski drhali.

»Božji duh ga je razsvetlil, poslušajmo!« šepetajo stari in mladi.

Krivostegno pak govori in razsodi takole:

»Ker se kozel ni z zeljem mastil, pa bi se rad mastil, ker je čez plot gledal, pa ni mogel čez plot, zato naj bo po svoji senci tepen z devetimi udarci. Njegov gospodar Drnuljak pak naj bo ta tepež gledal z zavezanimi očmi, ker je kozla slabo privezal. In zato, ker mu je ušel, zato bomo pol ure s palico zamahovali nad njim.«

Stvarna pojasnila

omotvoziti – z vrvoju privezati

batina – palica

jare kokoši – kokoši, izvaljene v tekočem letu

devet naglavnih grehov – devet grehov, ki so v katoliški cerkvi poglavitni

višnjanske vislice – po ljudskem izročilu so bile nad Višnjo Goro postavljene vislice, na katere so obešali razbojnike

zloščina (star.) – sloga, složnost

drhal (slabš.) – neurejena množica ljudi

pak (star.) – pa, ampak, toda

mastiti se – s slastjo jesti kaj dobrega

Salomon – kralj Izraela in Judeje (ok. 965–926 pr.n.št.); bil je zelo moder vladar, čas njegove vladavine se imenuje *zlata doba*

Misel, anekdota

Josip Jurčič je svojega deda zelo slikovito in hudomušno opisal v delu *Spomini na deda*:

"Imel sem deda, sedeminsedemdeset let starega. Sedeli so vso božjo zimo za pečjo, z roko so podpirali pipico z devetimi orli (kajti zob niso več imeli, da bi jim bila pipica sama v ustih stala) pa pripovedovali so ven in ven, kaj se v tem in tem kraju od *njega dni* pripoveduje, kaj so sami doživeli in kaj se je v starih časih godilo. Že od nekdanj in po vsem svetu imajo starčki navado, da pripovedujejo, kako je v prejšnjih časih – v časih, ko so bili še oni mladi – bilo grozno dobro na svetu. Tako so tudi moj ded rekli: 'I, kaj menite, vi mladi, *njega dni* je bilo dobro. Čeravno je zdaj tlaka in desetina proč, pa vendar bolj stradate in se trpinčite, ko smo se *njega dni* mi, ko je bila pšenica po štirinajst grošev, oves pa po tri, itd.' Zlasti so radi pripovedovali pravljice in pripovedke. O tem jih ni nihče presešel v celi soseski. Imeli so pri vsem tem še (kakor bajè vsi stari ljudje) lepo navado, da so eno isto reč večkrat povedali; celo ako jih je kdo opomnil, da so to že pravili, ni jih to spravilo iz kolesnic, ampak hočeš nočeš, moraš do konca poslušati. Včasih tudi niso nobenega ugovora slišali, kajti oglušili so bili od gole starosti."

(Josip Jurčič, *Zbrano delo*, prva knjiga. Ljubljana: DZS, 1961, str. 51)

»To je višnjanski Salomon!« vpije krdelo.

Trikrat je še sonce nad Višnjo Goro stalo, in ko je četrtrič prišlo, gnali so kozla Lisca in Lukeža Drnuljo iz mesta ven na hrib Peščenjak in tam, kjer so na hribu stale slavne višnjanske vislice, tam je bil kozel Lisec vpricho višnjanske množice po senci tepen in Drnulja je to tepenje z zavezanimi očmi gledal in s palicami so nad njim zamahovali.

(Odlomek)



Motnik je neki stopal čez dvoristo, Motnik okoli v zvezi usrelo, kakor
bi hotel pesek pod nogami prečisti, tako je korčič s široko stopinjo
Motnik čez dvor. Moby čudovitja mu je moralo čisto prečistati. Kaj njegovo
lice je bilo neprijetno namazano, oči supe in druge.

Kavos v tem hipu je prešel Marijan črtilot raztrgani plat
na grafični vrt, in zapravilo beraca in na lastni svojega očeta
sel mu je naravnost napredni. Mladenci je bil t. opravil pro lovite,
v kralje leble sukajo, na glavi je imel korčiča kapa z neblim sapeni
svoj sinčjega jezga. Na kralje mu je visela lebla puška, v roci
pal je imel ustreljeno prebico, plat de nastajega izkoda
Kaj pa imas tu zapet tvoj hoditi? pravi Motnikha osovno.
Tu drigne gleso jezga propleta mladenci in reče: "Kaj ti mar, mojca
moj tebe ne iscem in ne pravam zate"

Ki oblije Marijanu obrnj
Kaj ti tom že dal? reče mamie puško z ramie tva čune desetega
brata s kapičom pod kolena da so se mu korčiče noze pot-
bile. Kijem povical, ta nemas stikati obrnj našega domovja ne
po dreva ne po noči? Kaj ti dobom se calnat blizu kralj,
ustrelim te ko kraljica spod oblaka ti slepar grdogladi!
Če si da se je beac bal kralje reče mladenci, ali pa da je
obložil mladenci na drug čas. Bil je molče svojo pot datja
ne zmeče se ga neprijetne dav, bres pod kolena. Pogledal je pa
mladenci z malim sram svojim očesom tako sovčno kuba in
bodeče, da ga prebravljajo čisto minilo, sunit se v drugo pot.
Marijan črtilot ni bil užit, kakor smo je omenili, ni bilaršine vili
ineje. Upravtel je bil med prostim ljudstvom in čeravno je bil po

Rokopis Desetega brata

(Medijska) ustvarjalnica

- Dramatizirajte in odigrajte prizor, ki naj prikazuje, kako Lukež Drnulja prižene kozla pred sodni zbor. Prikažite tudi dogajanje pred sodnim zborom. Pri tem poudarite komičnost, ki jo je Jurčič tako mojstrsko ubesedil.
- Predstavljajte si, da bi kozel Lisec nenadoma spregovoril. Kakšno bi bilo njegovo mnenje o dogajanju? Zapišite ga in nekaj najbolj komičnih preberite na glas.
- Napišite SMS svoji prijateljici ali prijatelju; v njem uporabite starinske besede in besedni red, kakršen je v besedilu. Kaj menite, vas bodo prijatelji razumeli ali pa boste morali sporočilo prevesti v sodoben jezik?
- Na spletu poiščite stran s podatki o pisatelju Josipu Jurčiču in ugotovite, ali ga uvrščamo med mladinske pisatelje. Izpišite si kakšen podatek iz njegovega življenja, ki se vam zdi zelo zanimiv.
- Iz šolske knjižnice si izposodite kaseto z dramatizirano zgodbo *Kozlovske sodbe v Višnji Gori* in se osredotočite na poslušanje dramatizacije prebranega odlomka. Ugotovite morebitne razlike.

Dejavnosti po branju

1. So se vaša predvidevanja o temi in načinu pisanja uresničila? Je Jurčičeva pripoved torej smešna (humorna) ali žalostna (tragična)? Navedite primer iz besedila, ki potrjuje vašo trditev.
2. Katero mnenje v zvezi z Liščevo krivdo zastopajo Višnjani in kaj najbolj vpliva nanj? Kaj pa menite vi? Napravite kratko anketo v razredu in ugotovite mnenje večine iz razreda; preberite tudi mnenja, ki zelo odstopajo od večine.
3. Kdo na koncu razsodi glede krivde kozla Lisca? S kom se Višnjani na koncu strinjajo in kakšna je končna razsodbe?
4. V besedilu poiščite po pet smešnih izrazov/besednih zvez ter jih razložite. Kakšni se vam zdijo priimki Višnjani? Tudi teh nekaj izpišite in razložite njihov pomen.
5. S katerim komičnim besedilom ste se v tem berilu že srečali? Katero od obeh besedil se vam zdi bolj komično? Zakaj?

Literarnoteoretične definicije

Komično v besedilu je to, kar zbuja smeh in veselje nad prikazanim.

Komik je igralec, ki skuša delovati komično, smešno, in je strokovnjak za komične vloge.

Komika je umetniško predstavljanje komičnega.